hatni szinte „érzékien" azt a kettősséget dolgozza ki, mely Tartuffe-től való, mélyről jövő undorodásában rejlik, hisz Elmirája számára Tartuffe szerelmi ajánlata mindenekelőtt azért botrányos, mert sérti a szerepet, amit a polgári tisztességre sokat adó asszony Orgon oldalán betölt.

Blaskó Péter Tartuffe-jében az alakítás „külseje" és „belseje" sajátos dialektikával él. Tartuffe-je megjelenésében, gesztusvilágában sok tekintetben felidézi Major egykori játékát, mégis autentikusan Blaskóé a figura, nem is annyira az átélés, mint inkább a megmutatás és a megélés ama kettőssége által, ami az elő-adás fő erénye. Ez a Tartuffe egyetlen pillanatra se téveszt meg cukros-mézes hízelgésével, végig nyilvánvaló kétszínűsége, ám annál mélyebben megmutatja a törvényt, mely a „jámbor" Orgont kar-mai közé hajtja. Blaskó Tartuffe-je első-sorban a játszma íratlan szabályainak be-tartására ügyel: józanul tudja, hogy amíg Orgonban nem jut szóhoz a józan ész, addig neki nyert ügye van.

Szerencsi Éva Mariane-ja bájos, ártatlan és szeppent kislány: dacolna apja „jámbor¨ vakságával, de végül is játékszer Orgon kezében. Péva Ibolya Dorine, a komorna szerepében jópofa, ami nem sok, de elegendő ahhoz, hogy beilleszkedjék az együttesbe. Kulcsár Imre Cléante-ja meglehetősen fakó, de jól érzi az előadás ritmusát; Máthé Éva körül azonban mintha megtörne ez a ritmus, amit aligha indokol Pernelle asszony egyéb-ként jól éreztetett nehézkes és bigott észjárása. Galkó Balázsnak még elhiszszük Valért, kevésbé Körtvélyessy Zsolt-nak Damis indulatait, s Csapó János is nehezen talál hangot a Lojális úr figurájához. Mégis elmondható, hogy *e9y ü ttes* mozog és él a színpadon, a nézőt pedig nemcsak magával sodorja a lendületes és jókedvű komédiázás, hanem köz-ben a klasszikus Moliére-vígjáték mai arcát is megmutatja.

Moliére: Tartuffe (miskolci Nemzeti Színház)

Fordította: Vas István. *Rendező:* Major Tamás. *Díszlettervező:* Székely László. *Jelmeztervező :* Szakács Györgyi. *Rendezőasszisztens:* Matus Judit.

Szereplők: Máthé Éva, Dégi István, Tímár Éva, Körtvélyessy Zsolt, Szerencsi Éva, Galkó Balázs, Kulcsár Imre, Blaskó Péter, Péva Ibolya, Csapó János, Matus György, Egerszegi Judit.

FORRAY KATALIN

„A siketfajd fészke" a Játékszínben

Egyértelműen örvendetes, ha egy színházi este után kellemes élményekkel tér haza a közönség, ha jól szórakozott. Az már azonban nem mindegy, mi kötötte le figyelmét, mi csigázta érdeklődését. Az író, a színész és a rendező közös jó munkájával megajándékozott néző ritkán töpreng a siker okán. A kérdések, a nem maradéktalan élmények, ez alkalommal Viktor Rozov *A siket/ajd fészke* című darabja kapcsán merülnek fel. A sikert előlegezni látszott a hazánkban is ismert és kedvelt szovjet író neve, vala-mint az, hogy legfrissebb színpadi munkáját az a Benedek Árpád fordította és állította színre, aki már többször rendez-te Rozov darabjait. Mindehhez válogatottan jó színészgárda társult. Mit nem sikerült akkor megoldani, miért a fele-más dicséret, a feltételes mód? Azért, mert igen jó színvonalú színészi játéknak örülhettünk, de nem tapsolhattunk hasonló nívójú írói és rendezői munkának.

Mint általában Rozov színdarabjaiban, ezúttal is a közélet és a magánélet kapcsolatára és harcára épül az előadás. A befolyásos, anyagi és erkölcsi előnyöket egyaránt élvező minisztériumi vezető otthona adott lehetőséget az írónak vélt és valódi, családi és társadalmi problémák felvetésére. A családfő, Szudakov jóindulatú nemtörődömségének páncél-ja mögül tekint, illetve nem tekint családjára, környezetére. Lelke mélyén mindig kész segíteni, szolgálatokat, szívességeket honorálni, de mert életét nem a munka, hanem a karrier tölti ki, minden és mindenki kihullik figyelméből, érdeklődéséből. Rádöbbenése a valóságra, kapcsolatkeresése hozzátartozóival a darab végén éppúgy elkésett és éppúgy esetleges, mint minden addigi cselekedete. A darab végére Szudakov, számára súlyos csapás (a remélt magas állás el-vesztése) árán, ismét hallani kezdi családját, fogékonnyá válik bánatuk iránt, „siketsége" lassan oldódik. Mégis úgy tűnik, életformáján nem sokat változtat, csak a kellékek cserélődnek, új eszméknek lehet hódolni, áldozni, de minden más marad a régiben. Lánya rosszul sikerült házassága felbomlik, s megszabadulván a kisstílű karrierista vőtől, úgy látszik, a harmónia ismét összefogja a családot. De a darabból sajnos az derül ki, hogy a családi élet nyugalma, békéje és derűje kizárja a társadalmi problémákat, és viszont. Magánélet és hivatali, társadalmi kötelezettség nem fér meg együtt, egy szerepben. Szudakovnak és vejének, Jaszjunyinnak jól felkészített hátország az otthon, a lánynak, Iszkrá-nak menedéket jelent csak foglalkozása, amit szívesen felcserélne férje szerelmével. Az anya, Natalja Gavrilovna mondja, de cselekedetei alapján mégsem szívesen szakadna ki a háztartás nem mindig izgalmas, de kétségtelenül kevesebb gondot jelentő világából. Fiuk, Prov és választottja, Zója, még lelkesen hisznek a család és a társadalom összeegyeztethető érdekeiben, de mindezek komolyságából jócskán levon a Prov meggondolatlan cselekedeteiből áradó gyerekes dac.

Ha a szereplők jellemében nem látjuk nyomát, kapcsolataikban kell keresnünk az összeütköztethető erőket. Konfliktus szép számmal akad, főként a vő és a család között. Ami a néző előtt gyorsan nyilvánvalóvá válik, Jaszjunyin, a művelt és okos karrierista, aki feleségét, apósát, sőt fiatal szeretőjét is érvényesülése szolgálatába akarja állítani. Ezért cserébe vagy lök néhány szeretet-szerelem-gondoskodásmorzsát, vagy nem, mégis szeretik. Kivéve persze a józan anyát és a gyerekeket. Igazi összecsapásra közte és apósa között kerülhetne sor, családi és az azzal szorosan összefüggő hivatali ügyekben, de ez sem előttünk, hanem a „siketfajd" fejében játszódik. A gyerekek és a szülők viszonya kínálhatna még konfliktus-lehetőségeket, azonban a kirobbanó indulatok soha nem találkoznak vitára, igazi ellenvetésre kész gondolatokkal. Még a Jaszjunyinért küzdő két asszony sem csap össze igazán, nem mintha fegyelmezett magatartásuk, tartásuk lenne, hanem mert nincs valójában miért (kiért) harcolniuk.

Miért nincsenek valódi, egymásnak feszülő indulatok, szituációk, ha ennyi alkalom és ilyen sok kiváló szerep kínálkozik? Ismét csak oda lyukadhatunk ki: mert közhelyekből építkezik az író, s ezek a frázisok csábítják a rendezőt is. Azok a nyíltan kimondott általános igazságok, melyek elhangzanak, mindenki előtt nyilvánvalóak, de a közhely tulajdonságából adódóan, hiányzik belőlük a bátorság, a serkentő, új gondolatokat mozgató erő.

Rozov: A siketfajd fészke (Játékszín). Várhegyi Teréz, Straub Dezső, Máthé Erzsi, Szekeres Ilona, Moór Marianna és Bessenyei Ferenc (Iklády László felvételei)

HEKLI JÓZSEF

Portrévázlat Viktor Rozovról

Viktor Rozovnak, a mai szovjet drámairodalom jelentős képviselőjének művei a szovjet színpadok repertoárdarabjai közé tartoznak, de jól ismertek külföldi színházakban is. Szerepe és jelentősége az irodalmi-színházi életben nemcsak abban van, hogy meglátja az élet újfajta, szokatlan jelenségeit - s mivel kitűnően ismeri a színházat, nemegyszer ő találja meg először azokat a színpadi jelrendszereket, konfliktusokat és hőstípusokat, amelyekben a mai témák a színházban közvetlenül megjelenhetnek - ha-nem abban is, hogy Rozov egész élete a színházhoz kötődik. Tizenhat éves korában már tagja volt a kosztromai TRAM-nak, a munkásifjúság színkörének, aztán a népszerű TUZ-ban, az Ifjú Nézők Színházában folytatta művészi pályáját, majd a színház légkörétől teljesen elszédülve az ambiciózus fiatalember 1934-ben otthagyta Kosztromát, s Moszkvába utazott, beiratkozott a Forradalmi Színház mellett működő színiiskolába, ahol négy év múlva, huszonöt évesen színészi diplomát kapott. S bár több színházban játszott - különböző frontszínházakban, és eljutott még Alma-Atába is - darabokat is rendezett, élete végül is a drámaírás felé kanyarodott.

A Rozov-drámák - többségükben - a felnövekvő nemzedék útkereséséről, morális töprengéseiről szólnak. A legteljesebben és a legmagasabb művészi színvonalon nem Rozov fogalmazta meg a valóság tényleges konfliktusait, de műveivel nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az adott korszakok kényes és aktuális kérdései pontos és rangos művészi megfogalmazást kapjanak. Egyike volt a szovjet dráma azon „szürke eminenciásainak", akiknek munkássága nélkül talán elképzelhetetlen lett volna a minőségi előrelépés e műfajban. Általában elmondható, hogy Rozov is építette azt a hidat, amelyen a szovjet drámairodalom a szimplifikáló és sematikus stílustól a modernebb, motiváltabb realizmusig eljutott.

A téma mindenképpen időszerű lehetne. A figurák valóban létezhetnek, problémáik többnyire valódi ellentmondásokra utalhatnának, ha az író igyekezne a felszín mögött a mélyebb összefüggéseket megkeresni és megláttatni, vagy ha a rendező arra kényszerítené kitűnő színészeit, hogy a kétségtelenül igazságot tartalmazó, közismert, de újat nem mondó megállapítások mögött keményebben érzékeltessék a „viccesnek" látszó szituációkban is a nem is olyan derűs és nem ellentmondásmentes világot. Egyébként félő, hogy a közönséghez csupán a közhelyek jutnak el.

Ami viszont maradéktalanul boldogíthatta a közönséget, az a színészek játéka volt. Az, hogy figuráik egytől egyig éltek, színesek és izgalmasak, nem mond ellent az előbbieknek. A színészi tapasztalatokkal bőségesen rendelkező Rozov árnyalt szerepeket írt, erősen számítva és hagyatkozva a színészek fantáziájára. Ezért a színvonalas együttes játékból helyenként betétek emelkedtek ki, nem hivalkodóan, de hangsúlyozva a színész személyiségét. A darabbal kapcsolatban említett kifogások a legkevésbé az egy-egy jelenetre színen lévőket zavarták, és ez egyértelműen megmutatkozott teljesítményükben is. A Szudakov földijét, gyerekkori pajtását, Valentyina Dmitrijevnát megszemélyesítő Göndör Klára az egyértelműen vígjátéki, sőt bohózati jelenetet oly hihetetlen mélységgel szólaltatta meg, hogy a szituáció semmit sem vesztett abszurditásából, humorából, mégis benne volt a fiának igazságot kereső anya megrendülése, döbbenete, fájdalma.

Győri Ilona, Zója anyjaként szolid és „ízléses" harsánysággal volt félszeg, mértékkel merített a bohózati elemek kelléktárából. Kettejük alakítása és szerepe állt legközelebb ahhoz az elképzeléshez, amelyet a Rozov-darabbal előzetesen támasztottunk.

Bessenyei Ferenc és Máthé Erzsi tökéletesen összeszokott házaspárja tudott a másik félnek még váratlan meglepetésekkel szolgálni. Máthé Erzsi konyhába kényszerített életét tudta hol boldog önfeláldozással, hol daccal felszolgálni családjának. Bessenyei dörzsölt és elérzékenyült, nagyvonalú és kicsinyes, ravasz és kiszolgáltatott volt, több helyen engedett azonban szerepe következetlenségeinek és a közönségnek, aki mindig jónak, szeretetreméltónak, pozitívnak akarja látni kedvencét.

Moór Marianna Iszkraként finom, természetes benyomást keltett, állandó figyelemmel kísérte színpadon férjét. A Jaszjunyint alakító Németh Sándor okos, elegáns figurát elevenített meg, bár egy kicsit zavartnak, lámpalázasnak tűnt a prózai szerepben. Ferenczi Krisztina friss szépsége, életkedve és életöröme kellemes perceket szerzett. Derűvel és talpraesettséggel oldotta meg feladatát a Provot alakító Straub Dezső, és Zójaként Várhegyi Teréz. A szűk színpadi tér (Csinády István munkája) jelezni tudta Szudakovék impozáns lakásának egy részletét. Szép és jól viselhető ruhákat tervezett Mialkovszky Erzsébet.

Szó sincs róla, hogy a közérthetőséget, a szórakoztatás igényét rónám föl az előadásnak, csupán azért hiányolom a mélyebb gondolati síkot, mert a szerző és a rendező igényesebbet tudott volna nyújtani, ha nem enged a közhelyek csábításának, és a valódi problémákat nem helyettesíti azok leegyszerűsített képleteivel. Ezért bár, a siker maradéktalan lesz a közönség körében, a kritikus öröme kissé zavart, ha arra gondol: tartalmasabban is lehetett volna szórakoztató ez a végül is kedves játék.